
Tar Károly**Gyanú****Els beszélgetés**

- Kapcsold be!
- Bekapcsoltam...
- A kamerát is. Nem látlak! Hallod?
- Látlak.
- Kapcsold be! Klickeelj rá!
- A francba... Nem találom.
- Ott, alól... Keresd a videó hívás gombot.
- Keresem. Hol van?
- Halló! Másfelé kattintott, most kezdheti előlről... Halló!
- Más gombra kattintottam, kezdem előlről.
- Hallom. Hallod?... Miután feketéről zöldre vált a keret alapszíne, megjelenik a kép. Nálam éppen most zöld. Na, mit mondtam! Látlak! Látom kezed és füstölgő cigarettád. Mondtam ugye, hogy jó ez a skype, úgy beszélgethetünk, mintha szemben ülnénk egymással...
- Rég volt az már.
- Én már csak a *most*-ra figyelek. Megöregedtem.
- Látom. Rajtam is látszik. Láthatod...
- Kopaszodsz te is.
- Állítsd magadra a kamerát. Élesítsd. Most jó!
- Előre hajoltam. Amikor hátradőlök ebben a kényelmes karosszékből, csak a kezem látszik.
- És baloldalodon a fal, amely tele van festményekkel.
- Igen. Azok nagyon régi képek. Van egy kis családi gyűjteményem. Nyugdíjazásom óta rendezgetem. Semmi haszna, de van elfoglaltságom. Szívesen látlak, nézz be hozzám.
- Persze, mi az a kétezer kilométer?
- Kellett neked olyan messzire menned?
- Nem volt más választásom, te is tudod. Otthon már senkim sincs, itt unokám hasznára lehetek, legalább is ezzel áltatom magam. Vittem-hoztam óvodás korában, elkísérem az iskolába, ráerőltetem a magyar szót, a nagyapáknak is lehet némi haszna.
- Mikor mentél ki? Van vagy húsz esztendeje?
- Majdnem. Tulajdonképpen a változás után öt esztendővel. ..
- Hű, hogy repül az idő! Ezek szerint jó húsz esztendővel ezelőtt találkoztunk utoljára?
- Úgy van. Akkor láttalak, amikor visszatértél Bécsből. Bejöttél hozzám, az irodába. Emlékszel? Emlékszel mit kérdeztem tőled akkor?

-
- Mít kérdeztél?
 - Nem emlékszel? Azt nem lehet elfelejteni...
 - Azt kérdezted, hogy visszajöttem-e?
 - És mit feleltél?
 - Azt feleltem, hogy igen.
 - Így van. Azt beszélték rólad, hogy az anyaországból átléptél Bécsbe. Láttak a menekült-táborban. És aztán hazatértél...
 - Hazatértem, persze.
 - Akkor nem kérdezhettem tőled egyebet. Az iroda is tele volt poloskákkal.
 - Az meglehet, másokat is lehallgattak.
 - Nem kérdeztem tőled egyebet, mert nem kérdezhettem. De sejtethetted, mit gondoltam rólad. Mit gondolhattam valakiről, aki jelentkezik a bécsi menekülttáborban, ott forgolódik néhány napig, aztán, mintha mi sem történt volna, visszatér az átkos rendszer igája alá. Van ilyen? A karámból szabadult állapot megjárja magát a szabad réteken, aztán visszaballag a szűrős szögesdrótkerítés mögé? Azért sem kérdeztem többet, mert barátaink és közös ismerőseink kérdésére sem tudtam mit felelni? Milyen ember ez a Béla? kérdezték tőlem. Igaz lelkedre Anti, mondd milyen ember az ilyen? Így kérdeztek. S azt, hogy miért mentél a bécsi táborba? Mit és kiket kerestél ott? Ki küldött? Ilyeneket kérdeztek fojtott hangon, és kérdéseikben benne volt az ítélet. Hallgattam. Mert a kétségek úgy égtek egész bensőmet, mint gyomorfekélyest a savtúltengés. Nem segít ilyenkor a szódobikarbóna, nem enyhíti fájdalmunkat semmilyen por, mert erre nincs orvosság.
 - Hazatértem.
 - Nem hittem el, hogy ott jártál. Rákérdeztem. A többit akkor nem kellett magyarázani.
 - Nem magyarázhattam akkor magam sem, mert nem volt mit. Minden magyarázatom újabb kétségeket borzolt volna az érdeklődőkben.
 - Érthető.
 - Hazatértem én egyszer Amerikából is. Az egyik fogadáson, már ittunk eleget, oda-lép elélem egy idősebb, jóvágású úriember, s nem teketóriázott, hanem keményen rám szólt: Uram, beszédem van magával! Jöjjön velem! Letettem a pezsgős poharat és követtem. Beültetett egy garzonlakásnyi méretű automobilba, s elkocsikáztunk a város villanegyedébe. Kétszintes, fürdőmedencés, teniszpályás, bútorozott épületben végigvezetett a szobákon, a visszaúton kezembe nyomta a ház kulcsait. Ez a magáé! És mondta, hogy havi hány dollár kereshetek, ha elvállalom fémipari vállalatának műszaki irányítását. Másnap, amikor felkeresett a szállodában, elébe tettem családi fotóimat. Az egyikben anyám Nádaspatak-menti házunk udvarán áll a nyári konyha előtt, és a vasárnapi csirkepaprikásnak valót kopasztja a tavaszi zendülésben. Szerény ember vagyok, és az is maradok, mondtam az úriembernek, ezért öreg szülőházunkat nem cserélhetem el az úszómedencés-teniszpályás villával, mert csak szülőhelyemen érzem magam otthon. Hallgattunk egy sort. Kézfogásából éreztem, hogy erősen igyekezett az ép eszűek csoportjába tartóznak minősíteni engem.
 - De a bécsi kirándulásnak bizonyára más indoka volt.
 - Így igaz. A fiamat akartam menteni. Sorra vehetjük az összes nagymenőket, neves embereinket, előljáróinkat, mind hasonló cipőben jártak. És ki-ki ismeretségi körének

megfelelően mentette családját. Anyaországi kapcsolatainknak köszönhetően írók, művészek, közemberek fiai, lányai jutottak megfelelő pályakezdezéshez, megélhetéshez, álláshoz, lakáshoz az anyaországban. Nekem nem voltak ilyen kapcsolataim, nyugatabbra kellett keresnem lehetőséget. Ezért jelentkeztem a menekültek bécsi táborában. Ehhez persze, előbb útlevelet kellett kapnom. Az egyik hétvégén, özvegy édesanyámnál jártam, hogy a városi ellátás útvesztőinek ismeretével, és mindenféle baráti segítséggel, csúszópénzzel és cserekereskedelemmel, feketén szerzett élelmiszerekből számára is jutassak valamennyit. A kocsmában hallottam, hogy a szomszédfaluban, rokonait látogatja János bátyánk, akinek fekete kocsija és fegyveres kísérője is mutatta, hogy nem akárcsi. Segítségével jutottam - s ez abban az időben, tudod magad is, nagy szó volt - Trabanthoz. Gondoltam egyet, s karton-jaguáromon átviharoztam a szomszédfaluba. Nem volt nehéz megtalálni a fekete Mercedest. Mondom János bátyánk fegyveres sofőrjének, hogy fontos közlendőm van távoli rokonom számára. Az nem úgy van, hogy akárcsi csak úgy megzavarja a minisztert fontos teendői közepette. Mivel ezzel egyetértettem és a zavarás tényét is sikerrel elhárítottam, a szelíd gorilla, nagylelkűen szabad utat engedett. Hátralévő a sertésólnál, intett a fényes kocsit nagy igyekezettel fényesítő emberem, s csakugyan ott találtam János bátyánkat, amint a süldőmalacok szemrevételezésével szakított magának bokros teendői közepette örömteli pillanatokat. Illendően köszöntöttem, és szóltam magamról is, hogy tudja hova, rokonságának melyik ágába helyezett a sors, aztán, amúgy rögtön és nyíltan a közepébe vágva, útlevél ügyben segítségét kértem. A malacokról reám fordította emberi tekintetét, biztatásként dörmögött valamit, aztán e zavaró körülményeket tüstént elhessegetve, szépen elbeszélgettünk a disznóhizlalás nehézségeiről, s bizonyos gondnal kitenyésztett fajták előnyei fölött is egyezséget kötöttünk. A következő héten már kezembe volt az útlevél. Mentem- jártam mindenféle anyaországi ismerősöknél, a kisemberek sokféle gondjától akkor együttesen sem láttuk tisztán a jövőt. Gondoltam egy merészet és átruccantam, mert akkor éppen lehetett, Bécsbe. A menekültek táborában leadtam az útleveletemet, s egyéb nálam lévő irataimat, kérdezősködtem, latolgattam másokkal együtt, merre keressük a jobb élet lehetőségét. Ausztráliát sűrűn ajánlották. Megijedtem a nagy messzeségtől. Háromnapi téblábolás után, jelentkeztem az irodán, visszakértem az irataimat. Meggondoltam, mondtam a velem foglalkozó úriembernek, talán mégiscsak lesz valahogy otthon is. Abból nem lesz semmi jó, ha a fiam olyan messze kerül a nagyszülei házatól. Jól döntött, buzdított az úriember, aki visszaadta az útleveletemet, és Trabantomon egyhuzamban hazarobogtam. Ez bécsi kiruccanásomnak a története, amit akkor nem mondhattam el még neked sem.

- Béla, emlékszel még, akkor azt tapasztalhattuk, hogy három ismerősünk közül egyik besűgő. Merthogy szinte mindenkit megkörnyékeztet, bíztattak, de inkább különféle módon kényszerítettek, arra hogy jelentse az ismeretségi körében történeteket vagy legalább véleményt nyilvánítson a belügynek nem tetsző viselkedésükről. Engem három hónapig gyomrozott egy kapitány. Gyorsabb előrehaladást ígért hivatalban, ha fedőnévvel ellátott észrevételeimmel szolgálom hazámat. Mit mondhattam volna? Azt, hogy az ő hazája nem, az én hazám? Területileg sem. Merthogy oltyán betolakodó volt a tiszt. Nemzeti érzései is hidegen hagytak, meg sem fordult csökött agyában, hogy örömmre szolgál: nem tartozom az államalkotó nemzethez. Még

akkor sem tartozhatom oda, ha előrevetítve erőszakos beolvasztásunk mindent lehen-gerlő sikerét, önkényesen bekebeleznek bennünket a mondvacsinált ősiség akarnokos jogán mindenkinél kiválóbb anyanemzetükbe. A történelemben oly sokszor bevált kisebbségek felszámolása, sokféle csavaros és szemfényvesztő módozata ellenére nálunk nem sikerülhet. Reménykedhetünk, mert európaiabbak vagyunk a balkáni betolakodóknál, s a logika szerint nekünk kényszer a visszalépés, nekik pedig értelmes a felzárkózás. Amikor propagandájukról lefészlik a tudománytalan hőzöngés, és kiderül, hogy dicsőséges történelmük, amelyre felsőbbrendűségüket építették „meztelen”, a józanész helyére teszi a dolgokat, normalizálódik majd az élet. Nyilván, nem szólhattam erről emberemnek, és még most sem érvelhetnék, ha megkeresném, mert ugyanott, ugyanazt a mesterséget űzi, mondvacsinált ősiségének mámorában, mint egykor az átkos rendszerben tette. Alapvető változásokra ma már nem elég néhány évtized. A sokféle beidegződés, az akarnokság, a megszokás és a hatalomhoz való ragaszkodás miatt csak felszíni a változás. Ha azt kérdeznéd, hogy miért nem térek haza, hát akkor azt felelném: ezért. Elegem volt a sziszifuszi küszködésből.

- És hogyan szabadultál meg a kapitányodtól,

- Huszárvágással. Írtam kérésére néhány véleményezést a listáján szereplő ismerőseimről, de nem az általa ajánlott fedőnevet, hanem a saját nevemet írtam alá. És útszéli viselkedéséért feljelentettem feletteseinél. Áthelyezték, és akkor úgy tűnt, engem békén hagynak.

- Zaklattak?

- Megfigyeltek. Éreztem, hogy mindenütt nyomomban vannak. Ki derül ez majd, amikor kikérem dossziémat a belügytől.

- Sanyi kikérte. Azt mondja, hétezer oldal... Honnan ez a bőség?

- Ez is mutatja, hogy számosan voltak, akik jelengettek.

- A Sanyi dosszárjában tőled is van egy jelentés...

- Véleményezés.

- Egy kutya!

- Nem éppen. Ilyen véleményezést akkoriban többet is írtunk a káderosztály kérésére azokról, akiket át-, vagy elhelyeztek, akiket magasabb beosztásba javasoltak. És azt a véleményezést a saját nevemmel vállaltam. És Sanyi, amikor nemrég felhívott, azt mondta, nem talált semmi kivetnivalót abban. Pedig, emlékszem, hogy amikor a konyhaasztalon sietve tizenvalahány sort írtam Sanyiról, a kapitány elégedetlen volt jellemzéssel. Milyen ember az, akinek egyetlen hibája sincsen? Ezt kérdezte. Igaza van, mondtam, és odakanyarítottam még vagy három sort arról, hogy barátom olykor hirtelenharagú, felemeli a hangját, és kacsaringósakat káromkodik. Nyomban, szorosán az utolsó sor alá kanyarítottam az aláírásom, hogy senki ne toldhasson oda be egyebet. Ha sikerült volna rávennie, hogy feljelentést írjak, akkor az általa ajánlott fedőnévvel kellett volna aláírnom. Nem tudom honnan vette, valamilyen v- betűs nevet ajánlott: Bieru, Bicu, Banu. Nem jegyeztem meg, mert egy pillanatig sem gondoltam arra, hogy ezt a nevet használjam. Ha elfogadom ezt a nevet, beleegyezem abba, hogy beszervezett ügynökként, besúgóként szerepeljek nyilvántartásukban.

- Mostanában egyre többen megvallják, mert hát dokumentumok is bizonyítják, hogy miként kényszerítették a belügyiek őket együttműködésre. Tapasztalatlanok, naivak, felületesek is akadnak közöttük szép számmal. Az élelmesebbje pedig haszonlesés-

ből, kivagyiságból, de olyan is akad, aki rendszeresen folyósított havi fizetésért dolgozott szorgalmasan és lelkiismeretesen, lelkipurdalás nélkül. Beismertem, hogy jártam Bécsben, amikor a kivándorlással próbálkoztam. Nem azért jártam ott, ahogyan az egyesek képzelik. Nem szolgálati úton, és nem azért, mert valamit is ígértek szolgálataimért.

- Mit gondoltál? Miként magyarázhatták a veled történeteket ismerőseid? Mire számítottál? Csak nem arra, hogy elnézik neked azt, amire más csak álmában gondolhatott? Protekciósan útlevelet kapsz, jössz-mész a nyugati határon át, mint a szabad emberek? Kinek hittek volna? Nyilván, hogy besúgót láttak benned, kollaboránst, szekust... Helyükben te sem gondoltál volna mást...

- Van itt a fiókomban egy Nota informativa címmel ellátott papír. Ha nem felejtettél, akkor tudhatod ez az állam nyelvén írott megnevezés, tájékoztatót, belügyis jegyzetet jelent, és előszeretettel használták ezt a műfajt a rendőrök, a hivatalos közegek, a besúgók, a feljelentők... A 89-es balhé idején találták a megyei pártszékház előtt, ahová a tömeg kidobálta a dossziékat. Az egyik barátomtól kaptam nemrég. Le is fényképeztem, mert benne vagyok keményen, mint akit erős szemekkel figyelnek a szervek, pont nemzetiségi nézeteim miatt... Persze, ők is tévednek, akárcsak te, mert nekem nincsenek nézeteim. Még azt sem szoktam hangsúlyozni, hogy milyen nemzetiségű vagyok. És arra sem hívtam föl a NATO figyelmét soha, hogy levegőt szoktam lélegezni. Egy jó besúgó, mint amilyen én voltam, azt is titkolja, hogy van neki vakbele, meg tyúkszeme. Az igazság pedig az, hogy soha nem is titkoltam. Akkor sem, amikor a lágérből hazajöttem. Mert mondtam, hogy a fiamért mentem, s azért jöttem haza, hogy magammal vigyem. De már nem engedtek át a magyar határőrök. De mit számít, hogy magammal vigyem. De már nem engedtek át a magyar határőrök. De mit számít, hogy mi az igazság! Na, ez a fájdalom is szépen ki van faragva. Nem ítéltetem el, aki ezt gondolja rólam és nem haragszom már senkire sem.. Mert az Úr képére vagyok teremtve. Azt mondom az Úrnak, bocsájtsd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekednek. Az éjjel azt álmodtam, hogy visz a hóhér akasztani. Mondtam néki, míg haladtunk az akasztófa felé: Vigyázzon, mert még meg talál fázni, olyan lengén van öltözve. Legalább sapkát tehetett volna. És ha már fölakasztott engem, hazafelé menet vigyázzon magára, mert nagyon sok rossz ember járkál az utakon, még le is üthetik... Mit mondhatnék egyebet? Küldöm a dokumentumot, mert beszkennelem...

- Én úgy mondom, amikor szöveget vagy képet másolok a gépbe, hogy beolvastatom, mert nekem itt a foszlányban becsülnöm kell a magyar szavakat. Ne a skypen küld, mert ott nagyon lassan jön, inkább levél mellékleteként, a levelezőbe máris írom a címem.

- Jé, te is a gémit használod? Nálunk inkább a yahoo a divat...

- A Google nagyobb, több ezer leveletem tárolja.

- És ki vagy neki szolgáltatva, hiszen minden tud rólad...

- Akinek nincs titkolnivalója, annak ez nem számít.

- Felhasználhatják adataidat, ki tudja mire jó az, ha minden leveledet átfésülik.

- Minden adatnak értéke van.

- Így van. Éppen ezért kívánom megtartani magamnak.

- Nem kérted, hogy tisztázd magad. Mostanában, ha kell, ha nem, emlékeimben kutakodom és találok mindenféle apróságokat, amelyeket nem tudom hova tegyek. Olyan összerakható játékdarabokat, amelyeknek pontos helyük van, de csak a jóságos

Isten tudhatja, hova tartoznak, kihez vagy kikhez illenek, milyen következtetésre valók, ha egyáltalán valók valamire. Emlékszel Béla, amikor a főtéri sörözőben ültél Zolival, és a melletted lévő asztal mellé lehuppant két kíváncsi alak, fülükből ítélve nyuszikáknak tündek, valójában szamárfülű farkasfélék voltak. Zoli mesélte, hogy nem tudhattátok mit hallanak, de akkor már tudomásunk volt arról, hogy olyan lehallgató herkentyűket használnak a „börkabátos fiúk”, amelyekkel több tíz méteres távolságból rögzíthették még a suttogást is. Csevegtetek Zolival, de ő amint észrevette a szolgálatosokat, hirtelen témát változtatva a húszdekárs márnák fogásáról kezdett részletes beszámolót, és belevitt téged ebbe a dumába, akinek halványlila sejtelme sincs a halászatról, hiszen botot is csak azután fogtál kis időre a kezedbe, amikor részen, a lépcsőházi vízelosztó fedetlen üregébe lépve, lábad törted. Emlékezz csak, abban a mondvacsinált vitában arról győzködött, hogy teljesen hibás felfogásod, miszerint, kellőképpen meg sem fontolod, hányas damil illik a húszdekárs márnákhoz. Zoli ma sem érti, miért nem kapcsolódál. Nem értette, miért nem akarsz a márnákról beszélni, és miért ragaszkodsz ahhoz, hogy a valahonnan sebtében megtudott elrománosításunkról csevegj. És éppen akkor, és azok előtt, akik ott a szomszédasztalnál arra vártak, hogy valamilyen okkal összeesküvéssel vádolhassanak benneteket.

- Rég volt. Nem emlékszem. Különbben ki nem állhatom a halat. Az én kedvenc eledelem a megfelelően pácolt marhasült.

- Értem. Az ízlések különbözőek.

- És mindenkinek más és más az ízlése.

- Amit illik elfogadni.

- Nem vitás.

- Ne vitatkozzunk!

- Nem vitatkozunk. Emlékezünk...

- Ebbe minden belefér.

- A viták is. De már nincs értelme.

- Már hogyne volna!

- Nemrég olvastam azt a vaskos könyvet, amelyben egy régen nagymenő szerkesztő lelkiismeretvizsgálatában bevallotta, hogy gyávasága miatt megalázó helyzetbe jutott. Előbb kisebb, később szinte bármilyen felsőbb utasítást követve, s ezzel takarózva, gátlástalanul kiszolgálta a hatalmat. Dicsőítő verseket írt, hozsánnakötetet szerkesztett...

- Nagy visszhangja volt a könyvnek.

- Valami olyat tett ezzel, amivel feledteti gyávaságából elkövetett tetteit. Ehhez bátorság kell. Tiszteletet érdemel. Akkor értékelhetjük igazán a könyvében foglalt önelemzést, ha arra gondolunk, hogy a becsületüket nála sokkal inkább eljátszottak, még ma, húsz esztendő után, mukkanni sem mernek. Falaznak, ujjuk mögé bújva védekeznek, szerencsétlen flótást játszanak. A nyílt kiállítás, a beismerés nem kenyerük. Gerinceségükből semmi sem maradt. Az ilyenek bármikor, bármilyen hatalom szolgálatára készek.

- Így igaz!... De most meg kell szakítanunk a beszélgetést, mert a feleségem figyelmet, hogy mennünk kell a klinikára.

- Minek az neked?

- Lehetséges, hogy újra megoperálnak. Kivettek a beleimből vagy félméternyit.

- Ne hagyd, hogy megműtsenek!
- Nem nagy élvezet.
- Ne hagyd, hogy megműtsenek!
- Kösz, hogy aggódsz. Lássuk, mi mondanak a doktorok... Meglátjuk.
- Persze, hiszen nem vagyunk elvakultak. Majd még beszélgetünk...
- Viszlát, Anti.
- Szervusz, Béla.

Második beszélgetés

- Látom gépnél vagy...
- Igen, aki szerepel partnerlistádon és bekapcsolja gépét, rögtön jelzést küld a többieknek. Innen tudom, hogy néhanapján már reggel hétkor már munkálkodsz.
- De azért van szívem, senkit sem hívok ilyen korán. Látom, te sem tudsz aludni. Barangolászol a világhálón?
- Dehogyan! Nincs nekem arra időm. Reggelenként visszaemlékezéseimet bütykölöm. Írtam már vagy másfélszáz oldalt.
- Minek?
- Unokámnak, hogy tudja, anyai ágon ki fia borja. Az apja svéd, apai nagyszülei egy apró tengerparti halászfaluban élnek. Nem sokat törődnek unokájukkal, mert az itt nem szokás. Kisebbségi fiúk tizenhét éves korában beköltözött a szülőfalujához közeli kisvárosba, és csak néhanapján telefonált a szüleinek. Azt hiszem azért, mert még most sincs mit mondaniuk egymásnak. Hébe-hóba, amikor hazlátogat, az anyja jó előre kiköti, hogy melyik nap, hány órától fogadják, mondjuk délután öttől hétig, s arra is figyelmezteti, hogy egy kávénál többre ne számíton. Egyébként ebben az országban a család hivatalos meghatározásában nem szerepelnek a nagyszülők. A család: szülőkből és gyerekekből áll. A nagyszülőket és a többi öreg rokont pedig, ha rászorulnak, nem gyermekük vagy gyermekeik látják el, hanem a társadalmi biztosító. Mozgásképtelenségük arányában, meghatározott időre, mondjuk, napi egy- két alkalommal küldenek lakásukra gondozót, aki ha kell, megfürdeti, megeteti őket, bevásárol és takarít. Akik saját házukban magukra maradtak, és megunták az egyedüllétet, öregek házában kaphatnak garzonlakást, ott gondoskodnak étkeztetésükről és fokozottabb egészségügyi ellátásukról. Voltam egy ilyen öregek házában, ahol az átlagéletkor megközelíti a százat, ott olyanok élnek, akik közül többen már meg sem ismerik hozzátartozóikat, s gyerekeiket akkor értesítik, ha eljön a végső tisztességadás ideje. Azt mondom, hogy az én unokám többet érdeemel. Amíg magam is öregek otthonába kerülök, szeretném elültetni benne elődei tiszteletét. Találtam a világhálón egy családfa-építő programot, olykor órák hosszan elbélbeledöm azzal, hogy őseimről ott minden adatot rögzítsek. Ezenkívül az Erdélyi Szótörténeti Tár szavait hagyom az unokámra. Talán még megérem az összes kötetek megjelenését, két vagy három kötet lehet még hátra.
- Fenn van már egész az Interneten.
- Tudom, láttam a világhálón. De szeretném, ha unokámnak megvolna, az összes, mind a tizenvalahány kötet, hogy kézzel foghatóan, messzire látszó, aranybetűs gerincével figyelmeztettesse, a kötetekben foglalt, németül és románul is olvasható

szavakat használnia kell, elfeledni még az ő unokáinak sem szabad.

- Naiv elképzelés. Lefogadom, hogy az unokád gyerekei már nyikkanni sem fognak magyarul.

- Ha valamiről lemondunk, az csakugyan veszve van. Még szerencse, hogy itt nekem nem kell gyakorolnom a lemondást. Alapjában véve pesszimista beállítottságú voltam. Sokat sóhajtoztam, hogy nekem ez sem, az sem sikerül, minek törjem magam. Éltem kistisztviselői életem. Emlékszel, az öregektől mi még hallottuk az úriemberekre jellemző vicces szabályokat, miszerint az úriember nem kérdez, nem csodálkozik, és nem fizet. Én mindig hozzátettem, hogy az igazi úriember nem is lelkesedik! Otthon erre nem sok alkalmunk volt. De képzeld, itt örülni tudok sokféle apróságnak. Annak, hogy a feketerigók karnyújtásra füttyentgetnek a bokrokban, a vadnyulak hajnalban ablakom alatt reggeliznek a pázsitos füvekből, tavasszal mezei salátát és csalánt szedhetek néhány százméternyire lakásomtól, mert annyira a természet lágy ölén élek, hogy szegfűgombáért, csipkebogyóért vagy vadcsersznyéért sem kell messzebb mennem. Sétára van kedvem, hárompercnnyire dombok közötti védett völgyek várnak, ligetek és apró, alig hallhatóan csobogó patak. Azt hiheted, hogy ilyen környezetben valamilyen eldugott helyen lakom. Meglepődhetsz! A kisváros százezres egyetemi központ, tíz-tizenöt perc alatt a központig sétálhatok. Itt semmi sem gátol abban, hogy tervezd a jövőd. Itt a gondok, akár a felhők gyorsabban járnak, mint nálatok, és olyan, de olyan kék az ég, hogy gyermeki vidámsággal, mint valami mantrát mondogatom néha magamban: Géza kék az ég! Géza kék az ég! Az idősebbek, ha bölcsek, ha nem, magányra vágnak és itt az is jó, ha magányos az ember, ilyenkor mintha lassabban telne az idő, jut időm magamra is.

- Azt mondtad „nálatok”.

- Kiszaladt a számon. Olyan ez, mint amikor a részeg ember szól, észre sem veszi, hogy kimondja a valót, a szívév fekvő igazat. Állítom, eszem diktálja, hogy a hozám hasonló idősök, szülőföldtől elszakadni képtelenek, de a valóság az, hogy egyre inkább csak gyermekkori emlékeimben, régi barátaim, rokonaim és ismerőseim felidézett képében él bennem a szülőföld. Néha azon kapom magam, töröm a fejem, miként lehetnék jobb ember. Ki hitte volna, hogy ilyesmire is jut időm. Persze, kérdezhetnéd, hogy ennek mi értelme? Mire megyek azzal, ha hátra lévő kis időmben javítgatok magamon valamicskét? Tulajdonképpen rájöttem, a valódi élet az, amikor magunkról is jut időnk gondolkodni. Amikor ráérősen szembesülhetünk tetteinkkel. Amikor mérlegelhetjük, miként javíthatunk aznapi melléfogásainkon. Azt sajnálom, hogy erre az eddigi hét évtized alatt nem sok percet fordítottam. Olykor, mint álmaimban hol délibábként, hol sokpixeles élességgel látom kedvelt játszótereimet, a patakpartot, a gyermekek által épített gátat a térdig érő vízben, a vackorfákkal teleszórt dombokat, az óvári szűk utcákat, a fűtőházi barangolásokat a kivénhedt, patinás mozdonyok között... És az akkori gondtalanságra, jókedvű bizakodásra, felhőtlen napokra vágyom. Éreztél már olyan megdöbbenést, amely olyan, mint valami megvilágosodás? Mostanában asszal szembesülök, hogy agyatlanul átszáguldottam, átgázoltam eddigi életem napjain. Vagy az élet gázolt át rajtam?

- Sóvárgás. Ez hűtlenséged ára.

- Öregkori nosztalgia. Eltávolodtam az otthoniaktól lelkileg is. Visszajárok, de örö-

möt ez nem okoz. Inkább elidegenedést, hiszen alig akad már ismerős arc otthon, a várost pedig kiforgatták egykori nekem való szépségéből az idegenek. Merthogy nekem azok is idegenek már, akik ott születtek.

- Nekem sem sok maradt a büszkeségből. Áltatom magam, mint a többiek, akik gyávaságukat, határozatlanságukat helytállásnak nevezik azt, hogy maradtak, ellenálltak a fejlettebb nyugat vonzásának. Még az irigység is ott sunyít szavaink mögött, amikor lenézünk benneteket. A cserbenhagyottak keserűségével, széttárt karokkal állunk az úton, amelyen a magad felé a számunkra beláthatatlanul messzi távolba jutottak. Mertek, vállalták az újrakezdés rizikóját...

- Bánod már, hogy visszaszaladtál Bécsből?

- Mi értelme volna? Akkor azt kellett tennem.

- Végül fiad is megtalálta a maga útját.

- Németországban tanult, ott is maradt. És onnan övé az egész világ.

- Ezt akartad, s ha nem rajtad múltott is, elégedett lehetsz.

- Nem panaszkodom.

- Múltkori beszélgetésünkön rágódva, sehogy sem fér a fejembe valami?

- Micsoda?

- Ááá... Nem fontos.

- Ki vele!

- Szóval, hazatértél Bécsből?

- Igen.

- Mentél s jöttél, aztán csak sétafikáltál közöttünk, mintha semmi sem történt volna.

- Nem történt semmi...

- Hogy lehet az, hogy kirándulásodnak nem lett következménye?

- Mire gondolsz?

- Béla! Ha akkor valaki kiszökött nyugatra, s meggondolta magát, amire nem tudok példát, de mondjuk, hirtelen visszatért, ugye elképzelhető, hogy kezelésbe veszi a belügy. Azzal, hogy a bécsi táborban jelentkeztél, a diktatúra szigorú törvényei szerint, hazaárulást követtél el. A hazaárulókkal pedig, te is tudod, nem bántak kesztyűs kézzel. Ha pedig bekaszniztak volna, azt pillanatok alatt, tudta volna az egész város. Rólad azt terjesztették, hogy hazatértél. Vigyázz!- intettek félénken, Béla barátod visszatért... Tudod honnan?

- Engem leginkább ezek a suttogók piszkáltak, dühítettek akkor.

- Béla! Akkoriban engem naponta felkeresett egy kapitány. Ha nem jött, akkor kihallgatásra hívtak. Menekülésre nem volt mód. És fenyegettek. Fennhézajóan azt állították, hogy mindent tudnak rólam. És a barátaimról is. Rólad is tudtak. Hihetetlen, hogy miután visszatérsz Bécsből, és erről beszél az egész város, nem hívnak be, nem keresnek fel a lakásodon, nem szorítanak sarokba. Meg sem kérdik, mit kerestél Bécsben, ott a táborban. Másokat követtek, megfigyeltek, lehallgattak, kihallgattak és bezártak ezért. Akármennyire is kényelmetlen, de a miéltre választ vártak ismerőseid. Lelkiismereti kérdés ez, amit saját magadnak is meg kell válaszolnod.

- Mit mondhatnék?

- Nincs mondanivalód?

- Védekeztek!?

- Eltelt két évtized. Nem találod furcsának a veled történeteket?

-
- A meg nem történteket?
 - Azt akarod mondani, hogy tettednek nem volt következménye?
 - Itt vagyok! Élek!
 - Sokan belehaltak az ilyesmibe.
 - Bizonyára.
 - Azt mondod, hogy neked szerencséd volt?
 - Az élethez szerencse is kell. Kétekedsz bennem!?
 - Válaszod nélkül nekem sem könnyű.
 - Te mit tennél a helyemben? Lehet, hogy kétekednék magam is. De azért nem gyanúsítanálak.
 - Én sem gyanúsítlak. Csak eszembe jutott, hogy milyen furcsa időket éltünk. Ismerek én olyanokat, akikről azt hiszem, joggal állíthatom, hogy besúgtak. De nem teszem. Ha akarnám, se tehetném, mert nincs rá bizonyítékom. Csak a megérzés beszél belőlem.
 - Az nem biztos, hogy jó tanácsadó.
 - Ismerem egy olyan tanult embert, akit filozófiát tanítani hívtak a belügyiek kiképzőközpontjába. Háromnapi gondolkodásidőt kért. Aztán igent mondott, egy feltétellel. Mit gondolsz mi volt az?
 - Fogalmam sincs. Lakást kért vagy gépkocsit?
 - Nem találsz ki. Csak akkor volt hajlandó tanárkodni a belügynél, ha főhadnagyi rangjához egyenruhát is kap.
 - Szekus egyenruhát?
 - Azt hát! Tudod miért? Csak azért, hogy egyenruhában mutatkozzék tömbházukban.
 - Ez nem normális.
 - Persze, hogy nem. Mert azt akarta, hogy felnézzenek rá. Vagy azt, hogy féljenek tőle. ..
 - Dili. Biztosan agyára ment a filozófia...
 - Szomszédom, másodállásban idegenvezető volt. Annak idején az elemi német iskolában végezte, aztán angolul és franciául is tanult. Nyugati turistákat kísért, csoportokat, nagymenőket, akik hatalmas összegeket fizettek egy-egy elejtett szarvasért. Jó pénzért mindenféle ingyencsését, kazettafont, kaptunk tőle. Emlékszel még a nagy-szobánkban az egész falat betöltő, bükkerdőt ábrázoló tapétára?
 - Hogyne! A szobátokból induló erdőn át, távoli tisztásra siklott a tekintetünk, a megsimogatható fatörzsek benn voltak a szobában, és mégis a panorámaképnek köszönhetően kitágult a szűkre szabott tömbházi szoba ...
 - Az is tőle vettem. Annak ellenére, hogy jóba voltunk vele, féltünk, hiszen nyilvánvaló volt, kinek dolgozik. Hány példát mondjak még arra, hogy nem kellett nagy szimat a besúgók felfedezéséhez. És minél többen voltak, annál könnyebben váltak felismerhetővé. Azt mondják, ha valahol hárman találkoztak, egyikük bizonyára feljelentő volt. Közismert volt városunkban az a jópofáskodó sportújságíró, aki egyre gyakrabban túlzásba vitte az italozást, mégsem esett semmi baja. Egyszer addig utazott végállomástól végállomásig a trolibuszon, amíg feltűnt a sofőrnek. A központban, ahol rendőrt látott, megállt, és nagy nehezen, mert ellenállt, levakarták részegét a járműről. Megfenyegette a rendőrt. Azt állította, hogy ő a megyei titkár sógora. Igazolmányait vizsgálva, kíméletesen bának vele, a rendőrségről a kijózanítóba vitték

került. Másnap hívatta a megyei titkár, és számon kérte tőle a nem kívánt rokonságot, de más következménye nem lett a dolognak, az újságírónak pedig azután sem esett semmi baja. Sem az átkos rendszerben, sem utána. Pedig ...

- Mindez csak feltételezés. Olyan ez, mint a rák. Ma már mindenki rákos. Mondom a szomszédnak, nemrég jöttem a kórházból, kiszedtek belőlem méternyi vastagbelet, merthogy rosszindulatú részek is voltak benne. Az semmi, vigasztal a szomszéd, és azzal dicsekszik, hogy prosztatarákos. Aki pedig még nem az, majd ha eljön az ideje, merthogy férfi vagy férfi volt, szóval, előbb-utóbb mindenki prosztatarákos lesz. Ezzel nem érdemes felválni, manapság ez az általános. Egyre több a rosszindulatú daganat és a rosszindulatú ember.

- De az is elég borzasztó, hogy a besugárás általános volt. Ez nagyon nyugtalanító. Nem csodálkozom, ha mostanában egyre többen kéri ki a róluk gyűjtött jelentéseket a belügytől. Szerintem, jó az, ha minél több piszkos dolog kitudódik. A takarítás végett, Béla! Merthogy még mindig szemétdombon élünk.

- A hasonlat azért jó, mert szemétdombon nem mindig jó kotorászni, nem valószínű, hogy gyémántokra lelünk, inkább csak orrfacsaró bűzre, feneketlen szemétre. Nem ajánlom a dossziékban való kutakodást. Kellemetlen meglepetések érhetik az embert. Többen is, addig becsült és tisztelettel hozzátartozót, barátot vesztek el emiatt.

- Igazad lehet, Béla, de azért csak megpróbálok a nyáron. Egy ismerősömet már ráál-lítottam a dologra, azt írta mindenki személyesen kikérheti az iratsomóját, másolatot is készítenek róla, ha jól megfizeted. Azt gondolom, jó lesz meggyőződnöm, csal-e a megérzésem. Azok, akik érzésem szerint engem figyeltek és jelengettek, már nincsenek az élők sorában. Egyébként sem vonnám felelősségre őket. Mire mennék vele? Nem vágyom a bosszút. Lelkük rajta, hogy mit miért tettek. De bizonyára tanulságos lesz megtudnom, kik voltak azok, akik közel férköztek hozzám, akikkel gyanútlanul barátkoztam. Megosztottam velük kételyeimet, véleményt nyilvánítottam előttük az élet fontos és apró ügyeiről. Az ember könnyen elhiszi magáról, hogy jó emberismerő. Elég néhány pillantás ahhoz, hogy ennek alapján szimpatikusnak ítéljünk valakit. Valakit, akit nem is ismerünk, csak az arcát látjuk, azt, amelyiken jó oldaláról akar mutatkozni. De, amikor belső érzékelésünk műszerei pontatlanok, alaposan melléfo-gunk, kígyót melengetünk keblünkön, ahogy a régiek mondják, kiszolgáltatjuk magunk. Olyan ez, mint a balekok vak szerelme, nyitottá tesz, hiszékenyé és sebezhetővé. Az ilyen vizsgálódásoknak az lehet a haszna, hogy javíthatunk emberismeretün-kön, állíthatunk azokon a belső műszereken, hogy máskor kevesebbszer csalódjunk. Ezért kérem ki a rólam szóló jelentéseket.

- Ne tedd! Hidd el nem érdemes...

- Mondom, nem a bosszú vezet. Inkább csak a magam iránti kíváncsiság...

- Ne kérd ki a dossziédát!

- Nem ártok én azzal senkinek.

- Magadnak ártasz...

- Hogy érted ezt?

- Mondtam már. Kímélned kellene magadat a csalódástól.

- Mondom, hogy nem számítok meglepetésekre...

- Előre sohasem tudhatod!

- Majd meglátom... Messze van még a nyár, amikor hazalátogathatok.

- Miért? Nem jöhetsz, amikor csak akarsz?
- Senki sem gátol ebben. Szabad vagyok, mint a madár. Csak a szükség... Be kell osztanom a nyugdíjamat. Te sem ugrálhatsz!
- Panaszkodjunk...
- Azzal spórolok, hogy leszállított áron vásárolok az ennivalót, a kenyeret is magam sütöm, mert itt az iparos munkának nagy az ára. Olykor az anyag ára csupán egyharmada a termék árának. A nagyobb részét a munkadíj, a kereskedelem haszna és az adó képezi.
- Nálunk is hasonló minden, de a pénzünk aránytalanul kevesebb és gyengébb értékű, mint nálatok. Nyugdíjam nagy részét elviszi a lakbér, a fűtés, a villany, a víz, a rádió- és tévé-előfizetés...
- És az orvosságok! Naponta tizenvalahány bigyót szedek...
- Az kórházi ellátás se kutyagumi...
- Ne hagyd, hogy megműtsenek!
- Azt mondta az orvos kitűnően sikerült az első operációm...
- Miért hány volt?
- A héten lesz a második. A szövődmények miatt...
- Ne hagyd, hogy megoperáljanak!
- Erre figyelmeztettek magam is.
- Semmi vész. Még várnom kell az eredményekre. Ha másodszor is rosszindulatú... Akkor majd meglátom.
- Már megint a vakokkal jössz!
- Ötlettárunk a régi, rozsdámarta, nyikorog...
- Csak tartson még egy ideig!
- Neked is ezt kívánom.
- Szervusz, drágám... Most megyek, mert cserélnem kell ezt a katétert...
- Ne hagyjunk fel a csüggedéssel! Legyen ez a jelszónk...

Utolsó beszélgetés

- Mi ez? Ágyban vagy?
- Látsz? Marikámnak köszönheted. Olyan ügyesen helyezte el a laptopomat, hogy látnak beszélgetőtársaim és én is látom őket. Képzeld, kirúgtak a kórházból. Az orvos szerint potyára nyomnám az ágyat a kórházban. Egyébként igazad volt, szükségtelesen műtöttek újra. Annyi a szövődemény bennem, hogyha mind kívágnák, üres emberként kellene élnem. Különben az operáció ragyogóan sikerült.
- Mint rendesen. Meghalni a műtét miatt nem lehet. Meghalni mindenki a saját hibájából szokott. A legnagyobb hibánk pedig az, hogy megszülettünk. De ahhoz képest, látom jól vagy. Olvastam régen egy novellát valami gyatra kis szerelmi történet volt, csak a címére emlékszem. Hosszúka és szerintem bolondosan vidám a címe. „Látom, jól vagy, piros az arcod...” Minden nap borotválkozom. Ezelőtt harminc esztendővel vettem azt a Braun borotvát, amit ma is használok. Kétszer cseréltem rajta a platinarostélyt, egyszer a késekkel együtt az egész fejet. Elnyúlhetetlen. Nem úgy, az arcom. .. Ma is tapasztalhattam, hogy csupa ránc és még a hullaházban is

feltűnést keltenék olyan sápadt vagyok. A prosztatámat rájia az idő vasfoga. Bizonyára műfoga van az időnek is. És olyan időket élünk, hogy nem jut neki nemesebb fémre. Mármint az időnek.

- A mi időnk lassan lejár.
- Nem elég lassan.
- Pedig micsoda időket éltünk!
- És micsoda legények voltunk!
- Szép, derék és komoly emberek ...
- Valóban...
- Főleg, te!
- És szerencsések.
- Az. Mindenben...
- Főleg...
- Nem ijedtünk meg az árnyékunktól...
- Minden kritikus helyzetben feltaláltuk magunk.
- És kivágtuk magunk, ha bajba jutottunk.
- Nem tétováztunk.
- Emlékszel, amikor városunkban járt a nagymenő? Lezárták az utcákat, kordonok mögé kényszerítették a népet, minden vállalatnak külön helye volt, feliratos táblák, zászlólengetők sorjázta az főút mentén.
- Sokszor volt ez így.
- Untuk, bizony!
- És amikor az órákig várakozókat megunva, protekciósan szerzett kicsi Fiatoddal, a motoros rendőröktől közrevett fekete limuzinokból álló gépkocsisor ellenében próbáltunk kikerülni a zárt utcákból, s mint, a vak a sötétben, tapogatózva gurultunk a főúton, a hirtelen mellettünk termett kékruhás szekusztisz sziszegő kérdésére, hogy mi a fenét keresünk mi ott, emlékszel, hogy kivágtad magad? Elefántpofával kihajoltál a kormány mellől és katonásan, a magasabb rangúak biztonságával rivalltál a szerencsétlenre: „Hát nem látod, hogy parancsteljesítés közben okvetetlenkedsz!” A tiszt, mint, aki megbánta, hogy világra jött, szó nélkül sapkájához kapta a kezét. Néma tisztelgése közepette gurultunk tovább a néptelen főúton.
- Az volt a szerencsénk, hogy a következő mellékutca-ba fordulva, az ott álló katonának volt annyi sütnivalója, hogy felettese tisztelgését utánozva, utunkra engedett.
- Akkori lélekjelenlétedet ma is csodálom. Eddig még mindig kivágtad magad mindenféle bajokból. Ezután sem lesz másként.
- Rám fér a vigasztalás.
- Reánk fér, bizony.
- Ne haragudj... Marika int, hogy a nővérke beadná a morfiumot? Siet, mert mostában sok a betege... Majd még beszélünk...
- Meglátogatlak a nyáron. Remélem...
- Reméljük.
- Találkozunk.
- Igen. És ne kérd ki a dossziédát!
- Nem lesz könnyű, azt mondják, sokféle formasággal jár...
- Ne tedd!

- Mondom, hogy körülményes.
- Ígérd meg!
- Fontos?
- Már nem.
- Majd megbeszéljük. Ha találkozunk...
- Valahol, valamikor biztosan találkozunk majd.
- Persze, persze... Na, Isten áldjon!
- Áldjon, téged is.

Wagner Nándor: Mobilbohóc, krómacél